

20/1997. (III. 19.)

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁGI HATÁROZAT

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN !

Az Alkotmánybíróság jogszabályi rendelkezések alkotmányellenességének utólagos vizsgálatára irányuló indítvány tárgyában – *Dr. Lábady Tamás, Dr. Sólyom László, Dr. Tersztyánszky Ödön és Dr. Zlinszky János* alkotmánybírók különvéleményével – meghozta a következő

HATÁROZATOT:

Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a sajtóról szóló 1986. évi II. törvény 15. § (3) bekezdése részben alkotmányellenes. Alkotmányellenes az, hogy az ügyész mások személyhez fűződő jogainak sérelmére és magánvádas bűncselekmény megvalósulására hivatkozva az érintettek akaratától függetlenül indítványozhatja, a bíróság pedig ennek alapján megtilthatja a sajtótermék vagy sajtótermékek nem minősülő irat nyilvános közlését, továbbá, hogy az ilyen sajtótermék vagy irat nyilvános közlését az ügyész azonnal felfüggesztheti. Egyebekben az Alkotmánybíróság az indítványt elutasítja.

Az Alkotmánybíróság a részbeni alkotmányellenesség miatt a törvény 15. § (3) bekezdését 1997. október 31. napjával megsemmisíti.

Az Alkotmánybíróság ezt a határozatát a Magyar Közlönyben közzéteszi.

INDOKOLÁS

I.

1. A sajtóról szóló 1986. évi II. törvény (a továbbiakban: Stv.) 15. § (3) bekezdése szerint: „Az ügyész indítványára a bíróság megtilthatja annak a sajtóterméknek vagy sajtótermékeknek nem minősülő iratnak a nyilvános közlését, amely a 3. § (1) bekezdésébe, valamint a 12. § (2) bekezdésébe ütközik. Az ilyen sajtótermék vagy irat nyilvános közlését az ügyész azonnal felfüggesztheti. Az ügyész nyilvános közlést felfüggesztő határozata a bíróság érdemi határozatának a jogerőre emelkedésével veszti hatályát.”

Az Stv. 3. § (1) bekezdése megállapítja: „A sajtószabadság gyakorlása nem valósíthat meg bűncselekményt vagy bűncselekmény elkövetésére való

felhívást, nem sértheti a közérkölcset, valamint nem járhat mások személyhez fűződő jogainak sérelmével.”

Az Stv. 12. § (2) bekezdése így rendelkezik: „Időszaki lap előállítása és nyilvános közlése bejelentési kötelezettség alá esik. A bejelentés alapján az időszaki lapot nyilvántartásba veszik. A nyilvántartásba vétel előtt az időszaki lap nem terjeszthető.”

Az Stv. végrehajtásáról szóló 12/1986. (IV. 22.) MT rendelet (a továbbiakban: SR.) 19. § (1) bekezdése szerint a bíróság a nyilvános közlés megtiltásáról polgári nem-peres eljárásban, soron kívül határoz. Az eljárás költségmentes. A (2) bekezdés alapján a sajtótermék vagy a sajtótermékek nem minősülő irat nyilvános közlését felfüggesztő ügyészi határozatot, valamint a bírósági eljárás során hozott határozatokat kézbesíteni kell a kiadónak, a sokszorosító szervnek, a nyilvános közlést végző szervnek, valamint az időszaki lap esetében a lap, helyi stúdió esetében a stúdió alapítójának és a szerkesztőség (stúdió) vezetőjének, egyéb sajtótermék esetében a szerzőnek (szerkesztőnek) és a bírálónak (lektornak); továbbá annak a személynek is, akinek a jogát vagy törvényes érdekét [Tv. 3. § (1) bekezdés] a sajtótermék tartalma sérti. A bíróság határozatait az ügyésznek is kézbesíteni kell. A felsorolt szervek és személyek, valamint az ügyész az eljárásban félként vesznek részt. Az SR. 20. § (1) bekezdése alapján a bíróság az ügyész indítványáról végzéssel határoz. A (2) bekezdés szerint, ha az ügyész az indítványt visszavonja, a bíróság az eljárást megszünteti.

2. Az indítványozó az Stv. 15. § (3) bekezdése alkotmányellenességének megállapítását és megsemmisítését kérte. Álláspontja szerint az Stv. e rendelkezése az Alkotmány 61. § (2) bekezdésébe ütközik. Az Stv. 3. § (1) bekezdésében és a 12. § (2) bekezdésében foglalt rendelkezések alkotmányossági vizsgálatát az indítványozó nem kérte.

Az indítványozó azt állítja, hogy a személyiségi jogok sérelme miatt a nyilvános közlés megtiltása aránytalan korlátozás. Az ilyen jogsérelem esetén az elfogadható jogorvoslat a helyreigazítás vagy más közlemény lehet, amelyre megfelelő garanciális eljárás alapján kerülhet sor. Mivel a személyhez fűződő jogok tipikus esetben személyesen gyakorolhatók, ezért ennek érvényesítésére az ügyész feljogosítása – az indítvány tartalma szerint – az emberi méltósághoz

való jog összetevőjét képező önrendelkezési jogot sérti, tehát az Alkotmány 54. § (1) bekezdésébe ütközik.

Az indítványozó úgy véli, sérti a sajtószabadságot az, hogy a bíróság megtilthatja a közérkölcset sértő közlemény nyilvános közlését, bár az a hatályos büntető jog szerint nem tiltott. Sérelmezte azt is, hogy a bíróság anélkül rendelheti el a közlési tilalmat, hogy bűncselekménynek a közléssel való elkövetését előzőleg bíróság jogerősen megállapította volna.

Az indítványozó úgy véli, hogy az Stv. 15. § (3) bekezdésének második és harmadik mondata egyértelműen megvalósítja a cenzúra fogalmát, mivel az ügyész a nyilvános közlést azonnal felfüggesztheti és azt a bíróság még közbülső határozattal sem változtathatja meg. Utalt arra, hogy a sajtóközlések esetében az időszerűség alapvető tartalmi követelmény, anélkül a sajtó nem képes betölteni alkotmányos funkcióját. A felfüggesztés nem kapcsolódik a bírósági eljárás megindításához, tehát nem lehet kiszámítani, mennyi idő múlva dönt a bíróság.

II.

1. a) Az Alkotmány 54. § (1) bekezdése megállapítja: „A Magyar Köztársaságban minden embernek vellestülteett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyekről senkit nem lehet önkényesen megfosztani.”

Az Alkotmánybíróság a 8/1990. (IV. 23.) AB határozatában az emberi méltósághoz való jogot az ún. „általános személyiségi jog” egyik megfogalmazásának tekintette. Rámutatott arra, hogy a modern alkotmányok, illetve alkotmánybírósági gyakorlat az általános személyiségi jogot különféle aspektusaival együtt nevezik meg: pl. a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogként, az önrendelkezés szabadságához való jogként, általános cselekvési szabadságként, valamint a magánszférához való jogként. Az általános személyiségi jog „anyajog”, azaz olyan szubsidiárius alapjog, amelyet mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a nevesített alapjogok egyike sem alkalmazható. Az általános személyiségi jog tehát forrása az egyéb nevesített és nem nevesített személyiségi jogoknak. (ABH 1990., 42.)

b) Az Alkotmány 61. § (1) bekezdése szerint: „A Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra, továbbá arra, hogy a közérdektű adatokat megismerje, illetőleg terjessze.”

A 61. § (2) bekezdése alapján: „A Magyar Köztársaság elismeri és védi a sajtó szabadságát.”

Az Alkotmánybíróság a szabad véleménynyilvánítási jogát és a sajtószabadsághoz való jogot több határozatában vizsgálta. A 30/1992. (V. 26.) AB határozat megállapította, hogy a szabad véleménynyilvánítás joga a kommunikációs alapjogok „anyajoga”. Ebből eredő külön nevesített jog többek között a sajtószabadság alapjoga, amely felöleli valamennyi médium szabadságát, továbbá az információk megszerzésének szabadságát is. E határozat megállapította azt is, hogy a szabad véleménynyilvánítás jogának kitüntetett szerepe nem vezet arra, hogy ez a jog – az élethez, vagy az emberi méltósághoz való joghoz hasonlóan – korlátozhatatlan lenne, de mindenképpen azzal jár, hogy a szabad véleménynyilvánításhoz való jognak valójában igen kevés joggal szemben kell csak engednie, azaz a véleményszabadságot korlátozó törvényeket megszorítóan kell értelmezni. A vélemény szabadságával szemben mérlegelendő korlátozó törvénynek nagyobb a súlya, ha közvetlenül másik alanyi alapjog érvényesítésére és védelmére szolgál, kisebb, ha ilyen jogokat csakis mögöttesen, valamely „intézmény” közvetítésével véd, s legkisebb, ha csupán valamely elvont érték önmagában a tárgya. (ABH 1992., 227.)

Az Alkotmánybíróság a 37/1992. (VI. 10.) AB határozatában a véleménynyilvánítási szabadságot a sajtószabadság vonatkozásában határozta meg. Megállapította, hogy a véleménynyilvánítási szabadság a sajtószabadság tekintetében sajátosan érvényesül. A sajtószabadságot arra figyelemmel kell garantálnia az államnak, hogy a „sajtó” a véleményalkotáshoz szükséges információszerzésnek, a véleménynyilvánításnak és véleményformálásnak kitüntetett fontosságú eszköze. A véleménynyilvánításhoz való jog kiemelkedő volta annyiban vonatkozik a sajtó szabadságára, amennyiben az a véleménynyilvánítás alkotmányos alapjogát szolgálja.

Az Alkotmánybíróság e határozatában utalt arra is, hogy a sajtószabadságnak elsősorban külső korlátai vannak (amelyek a sajtó sajátosságainak megfelelő speciális intézményekben is testet öltenek, amilyen pl. a sajtóhelyreigazítás, vagy a „nagy nyilvánosság” kritériuma a büntetőjogban). A sajtószabadságot azonban elsősorban az állam tartalmi be nem avatkozása biztosítja. Ennek felel meg például a cenzúra tilalma és a szabad lapalapítás lehetősége. Ezzel a tartózkodással az állam elvileg lehetővé teszi, hogy a társadalomban meglévő vélemények, valamint a közérdektű információk teljessége megjelenjen a sajtóban. (ABH 1992., 167.)

2. Az Alkotmány 7. § (1) bekezdése szerint: „A Magyar Köztársaság jogrendszere elfogadja a nemzetközi jog általánosan elismert szabályait, biztosítja továbbá a vállalt nemzetközi jogi kötelezettségek és a belső jog

összhangját.” A véleménynyilvánítási szabadság és a sajtószabadság szabályozásakor tehát figyelembe kell venni a magyar állam nemzetközi kötelezettségeit is.

Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott, az 1976. évi 8. törvényerejű rendelettel kihirdetett Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya (a továbbiakban: Egyezségokmány) 19. cikke a szabad véleménynyilvánításhoz való jogról a következőket tartalmazza:

„1. Nézetei miatt senki sem zaklatható.

2. Mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra. Ez a jog magában foglalja mindenfajta adat és gondolat határokra való tekintet nélküli – szóban, írásban, nyomtatásban, művészi formában vagy bármilyen más, tetszés szerinti módon történő – keresésének, megismerésének és terjesztésének a szabadságát is.

3. Az e cikk 2. bekezdésében meghatározott jogok gyakorlása különleges köteleességekkel és felelősséggel jár. Ennélfogva a bizonyos korlátozásoknak vetendő alá, ezek azonban csak olyanok lehetnek, amelyeket a törvény kifejezetten megállapít és amelyek

a) mások jogainak vagy jó hírnevének tiszteletben tartása, illetőleg

b) az állambiztonság vagy a közrend, a közegészség vagy a közérkölcsek védelme érdekében szükségesek.”

Az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről szóló, az 1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett ún. Európai Egyezmény (a továbbiakban: Egyezmény) 10. cikke az alábbiakat állapítja meg:

„1. Mindenkinek joga van a véleménynyilvánítási szabadságához. E jog magában foglalja a véleményalkotás szabadságát és az információk, eszmék megismerésének és átadásának szabadságát országhatárokon túl és anélkül, hogy ebbe hatósági szervnek joga lenne beavatkozni.

E cikk nem képezi akadályát annak, hogy az államok a rádió-, mozgóképvagy televízióvállalatok működését engedélyezéshez kössék.

2. E kötelezettségekkel és felelősséggel együtt járó szabadságok gyakorlása a törvényben meghatározott olyan alakszerűségeknek, feltételeknek, korlátozásoknak vagy szankcióknak vetendő alá, amelyek szükséges intézkedéseknek minősülnek egy demokratikus társadalomban a nemzetbiztonság, a területi integritás, a közbiztonság, a zavargás vagy bűncselekmény megelőzése, a közegészség vagy az erkölcsök védelme, mások jó hírneve vagy jogai védelme, a bizalmas információ közlésének megakadályozása, a bíróságok tekintélyének és pártatlanságának fenntartása céljából.”

Az Európai Emberi Jogi Bíróság gyakorlata szerint a véleménynyilvánítási szabadságnak az Egyezmény 10. cikke 2. pontjában meghatározott lehetséges kor-

látozásait szűken kell értelmezni. Ennek megítélésénél a Bíróság alkalmazza a *Sunday Times vs. United Kingdom* ügyben, 1979-ben kialakított „szükségességi tesztet”, azaz vizsgálja, hogy a panasz tárgyát képező korlátozás szükséges-e egy demokratikus társadalomban és az alkalmazott korlátozás arányos-e az elérni kívánt jogos céllal.

III.

Az indítvány az alábbiak miatt részben megalapozott.

Az Stv. kifogásolt rendelkezése alapján az ügyész indítványára a bíróság megtilthatja a sajtótermékek vagy ilyenek nem minősülő iratok nyilvános közlését a törvény megjelölt rendelkezéseinek megsértése esetén. Az ilyen sajtótermék vagy irat nyilvános közlését pedig az ügyész azonnal felfüggesztheti.

Az Stv. 20. § d) pontja szerint nyilvános közlés: a sajtótermék árusítása, szétküldése, kézbesítése, üzletszerű kölcsönzése, ingyenes szétosztása, bemutatása nyilvánosság előtt, sugárzása vagy vezetékös továbbítása.

A lehetővé tett bírósági tilalom indoka egyik esetben a sajtószabadság gyakorlása révén az Stv. 3. § (1) bekezdésében megállapított tiltó szabályok megszegése. A bírósági tilalom másik lehetséges indoka pedig az Stv. 12. § (2) bekezdésében megállapított eljárás szabályok megsértése.

Az Stv. 15. § (3) bekezdése és az SR. 19. §-a által lehetővé tett nem-peres eljárás tárgya: sajtórendészeti döntés a nyilvános közlés megtiltásáról és ezáltal az Stv. 3. § (1) bekezdésében és 12. § (2) bekezdésében megfogalmazott tilalmak érvényesítéséről. Ez az eljárás tehát nem azonos sem a személyiségi jogi perrel, sem pedig a büntetőeljárással. A sajtójogi felelősség (Stv. 18. §) ugyanis sem tárgyát, sem a felelős személyek körét és a lehetséges szankciókat illetően nem azonos a külön jogszabályban meghatározott büntetőjogi, szabálysértési, polgári jogi, fegyelmi és anyagi felelősséggel (Stv. 19. §). A nem-peres eljárásban a bíróság nem határoz az egyén alanyi jogairól és büntetőjogi felelősségéről.

1. Az Stv. szerint a bíróság a nyilvános közlést mások személyhez fűződő jogainak sérelme esetén is megtilthatja. Az Alkotmánybíróság a már idézett 30/1992. (V. 26.) AB határozatában megállapította, hogy az emberi méltóság a véleménynyilvánítási és sajtószabadság korlátja lehet. Az Egyezségokmány 19. cikkének 3. a) pontja a korlátozási feltételek között első helyen említi „mások jogainak vagy jó hírnevének tiszteletben tartását”. Az Egyezmény pedig ezzel összefüggésben „mások jó hírneve vagy jogai” védelmére utal.

A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (Ptk.) rendelkezik a személyhez fűződő jogok kiemelt polgári jogi védelméről. A Ptk. 2. § (1) bekezdése a törvény általános céljaként határozza meg, hogy „a törvény védi a személyek vagyoni és személyhez fűződő jogait, továbbá törvényes érdekeit”. A személyhez fűződő jogok részletes szabályait a 75–85. §-ok tartalmazzák. A 75. § (1) bekezdése rögzíti, hogy „a személyhez fűződő jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. E jogok a törvény védelme alatt állnak.” E § (3) bekezdése azt is kinyilvánítja, hogy „a személyhez fűződő jogokat nem sérti az a magatartás, amelyhez a jogosult hozzájárult, feltéve, hogy a hozzájárulás megadása társadalmi érdeket nem sért vagy veszélyeztet”.

A 85. § (1)–(3) bekezdése e jogok érvényesítéséről a következőket tartalmazza:

„(1) A személyhez fűződő jogokat – a (2) és a (3) bekezdésben foglalt kivételekkel – csak személyesen lehet érvényesíteni. A korlátozottan cselekvőképes személy a személyhez fűződő jogai védelmében maga is felléphet.

(2) A cselekvőképtelen személyhez fűződő jogok védelmében törvényes képviselője, az ismeretlen helyen távollevő személyhez fűződő jogok védelmében pedig hozzátartozója vagy gondnoka léphet fel.

(3) Meghalt személy emlékének megsértése miatt bírósághoz fordulhat a hozzátartozó, továbbá az a személy, akit az elhunyt végrendeleti juttatásban részesített. Ha a meghalt személy (megszűnt jogi személy) jó hírnevét sértő magatartás közérdekbe ütközik, a személyhez fűződő jog érvényesítésére az ügyész is jogosult.”

Az Stv. 19. § (3) bekezdése külön jogszabály szerinti helyreigazítást tesz lehetővé azokban az esetekben, amikor a sajtóban közölt tájékoztatás a személyhez fűződő jogot vagy a hiteles tájékoztatás követelményét sérti. A Ptk. 79. §-a pedig a személyhez fűződő jogok, különösen a jó hírnév védelmének egyik sajátos eszközeként határozza meg a sajtóhelyreigazítást. A sajtóhelyreigazítással kapcsolatos eljárási szabályokat a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) XXI. fejezete (342–346. §) tartalmazza.

Az emberi méltósághoz való alapjog magában foglalja az önrendelkezés szabadságát, amelynek korlátozása kizárólag az Alkotmány 8. § (2) bekezdésében foglalt rendelkezés keretei között történhet, vagyis e jog lényeges tartalmát törvény sem korlátozhatja.

Az Alkotmánybíróság az 1/1994. (I. 17.) AB határozatában (ABH 1994., 29., 40.) kifejtette, hogy az önrendelkezési jog fontos tartalmi eleme – egyebek között – az egyén joga arra, hogy az igény állapotába került alanyi jogait a különböző állami szervek, így a bíróság

előtt is érvényesítse. Az önrendelkezési jog, mint az általános cselekvési szabadsághoz való jog, a jogérvényesítéstől való tartózkodás, a nem cselekvés jogát is magában foglalja. Mivel ez a jog az egyén autonómiájának védelmére szolgál, általában mindenkinek szabadságában áll eldönteni, hogy jogai és törvényes érdekei védelmére nyitva álló és alkotmányosan biztosított hatósági igényérvényesítési utat igénybe veszi-e vagy attól tartózkodik. Az előbbiekre figyelemmel az Alkotmánybíróság fenti határozatában megállapította, hogy a polgári peres eljárásban az általános ügyészi keresetindítási jog, amely szerint az ügyész fontos állami vagy társadalmi érdekből a fél helyett keresetet indíthat, sérti az egyén önrendelkezési jogát és cselekvési autonómiáját, tehát az Alkotmány 54. § (1) bekezdésébe ütközik és ezért az alkotmányellenes.

Az Alkotmánybíróság e határozatában nem minősítette azonban alkotmányellenesnek a Pp. 2. § (2) bekezdését, amely szerint „az ügyész keresetet indíthat, ha a jogosult jogainak védelmére bármely okból nem képes. Nem indíthat az ügyész keresetet olyan jog iránt, amelyet csak jogszabályban meghatározott személy vagy szervezet érvényesíthet.”

Mindezek alapján az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az Stv.-nek az a vizsgált rendelkezése, amely lehetővé teszi az ügyész számára, hogy mások személyhez fűződő jogainak sérelme esetén indítványozza sajtótermék vagy sajtóterméknek nem minősülő irat nyilvános közlésének bírósági megtiltását, ellentétes a Ptk.-nak a személyhez fűződő jogok érvényesítésére vonatkozó idézett előírásaival, tehát e rendelkezések tekintetében kollízió áll fenn.

Az Alkotmánybíróság a 35/1991. (VI. 20.) AB határozatában elvi érveléssel mutatott rá arra, hogy meghatározott életviszonyok, illetőleg tényállások ellentétes – vagy az értelmezéstől függően ellentétes – törvényi rendezése önmagában nem jelent alkotmányellenességet. Az ilyen rendezés alkotmányellenesség csak akkor válik, ha az egyben az Alkotmány valamely rendelkezésének a sérelmével is együtt jár, vagyis ha az ellentétes tartalmú szabályozás anyagi alkotmányellenességhez vezet. (ABH 1991., 176.)

Az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy az ügyésznek a személyhez fűződő jogokkal kapcsolatos kifogásolt indítványozási jogosultsága és ezekben az ügyekben biztosított felfüggesztési joga, továbbá annak lehetősége, hogy a bíróság az ügyész indítványára megtilthatja annak a sajtóterméknek vagy sajtóterméknek nem minősülő iratnak a nyilvános közlését, amely mások személyhez fűződő jogainak sérelmével jár, szükségtelenül és aránytalan mértékben korlátozhatja az emberi méltóság összetevőjét képező önrendelkezés szabadságát. Az Alkotmánybíróság azt is

megállapította, hogy az ügyésznek és a bíróságnak mások személyhez fűződő jogai sérelme esetén gyakorolható, kifogásolt jogainak az Stv. 15. § (3) bekezdésében előírt biztosítása a magyar demokratikus társadalomban szükségtelen és aránytalan korlátozását jelenti az e határozat II. fejezet 1. pontjában körvonalazott tartalmú és rendeltetésű sajtószabadságnak is. Az Stv. vizsgált rendelkezése tehát ebben a részében az Alkotmány 54. § (1) bekezdésébe és 61. § (2) bekezdésébe ütközik, ezért megsemmisítésre szorul.

2. Az Stv. vizsgált rendelkezésében a nyilvános közlés megtiltásának elsődleges indoka bűncselekmény megvalósulása, vagy annak elkövetésére való felhívás lehet.

Az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlatában olyan esetekben foglalt állást érdemben valamely magatartás büntetendővé nyilvánításának alkotmányosságáról, amikor a büntetendőség alkotmányos alapjogok korlátozását jelentette. Az Alkotmánybíróság e határozataiban kinyilvánított következetes álláspontja, hogy a büntetőjog a jogi felelősségi rendszerben az ultima ratio.

A bűncselekmény megvalósulása, illetőleg az arra való felhívás megelőzéséhez fontos állami, társadalmi és egyéni érdekek fűződnek. A véleménynyilvánítási és sajtószabadság korlátozását az Egyezségokmány 19. cikkének 3. pontja az állambiztonság vagy közrend, az Egyezmény 10. cikkének 2. pontja pedig a nemzetbiztonság, a közbiztonság, a zavargás vagy bűncselekmény megelőzése érdekében törvényben megállapított módon lehetővé teszi.

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a magánvádas bűncselekmény sértette önrendelkezési jogának szükségtelen és aránytalan sérelmét jelenti az Stv. kifogásolt rendelkezéséből fakadó az a lehetőség, hogy az ügyész a magánvádas bűncselekmények vonatkozásában a sértettek akaratától függetlenül indítványozhatja, a bíróság pedig ennek alapján megtilthatja a nyilvános közlést, továbbá az is, hogy a nyilvános közlést az ügyész azonnal felfüggesztheti.

Az Alkotmánybíróság az ügyész és a bíróság kifogásolt jogainak alkotmányellenességét egyéb bűncselekmény vagy bűncselekmény elkövetésére való felhívás tekintetében nem állapította meg.

3. Az Stv. a nyilvános közlés bírósági megtiltását közérköles sérelme esetén is biztosítja. Az Egyezségokmány és az Egyezmény idézett cikkei a véleménynyilvánítás jogának korlátozását közérköles védelme céljából is lehetővé teszik. A 21/1996. (V. 17.) AB határozat már megállapította, hogy »Az Alkotmánybíróság nem vizsgálja felül a jogban érvényesített közérköles tartalmát. Amint a „közérdek” meghatározását

is alapvetően átengedte a demokratikus törvényhozásnak (ABH 1993., 382.), a közrendet és benne az érkölesöket is a képviselőknél van joguk érvényesíteni, amíg valamely más okból az Alkotmány határai nem ütköznek.« (ABK 1996. május, 175.)

Mivel a közérköles fogalmát és tartalmát a vizsgált összefüggésben jogszabály nem határozza meg, ezért annak megállapítása a jogalkalmazás körébe tartozik. A Legfelsőbb Bíróság Polgári Kollégiumának a BH 1992. 454. számú eseti döntése tartalmazza a sajtótermék nyilvános közlésének megtiltása iránti kérelem elbírálásánál irányadó szempontokat. A Legfelsőbb Bíróság e döntésében többek között megállapította, hogy a közérköles fogalmába azok a magatartási szabályok sorolhatók, amelyeket a társadalom általánosan elfogad. A sajtótermék közérkölesbe ütközését akkor lehet megállapítani, ha ez a jellege a közfelfogás szerint egyértelmű és vitathatatlan.

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az Stv.-nek a közérköles sérelmével összefüggő korlátozó rendelkezése nem minősíthető szükségtelennek és aránytalan mértékűnek.

4. Az Stv. sérelmezett rendelkezése értelmében bírósági tilalom állapítható meg az időszaki lap előállítására és nyilvános közlése bejelentési kötelezettségének elmulasztása és nyilvántartásba vétele előtti terjesztése esetén.

A Btk. 213. § a) pontja sajtórendészeti vétségként is büntetni rendeli sajtótermék engedély nélküli előállítását vagy terjesztését. E rendelkezés szerint, aki »engedély nélkül állít elő vagy terjeszt olyan sajtóterméket, amelynek előállításához vagy terjesztéséhez engedély szükséges... vétséget követ el és pénzbüntetéssel büntetendő«. A Btk. e rendelkezésének alkotmányosságát az Alkotmánybíróság a 2269/B/1991. AB határozatában vizsgálta és annak alkotmányellenességét nem állapította meg. E határozat indokolásában az Alkotmánybíróság többek között kinyilvánította: »A Btk. tehát minden olyan esetben, amikor az engedélyhez kötés alkotmányos, alkotmányosan szankcionál. Az engedélyhez kötés alkotmányosságát nem a Btk. kerettényállásának, hanem az engedélyezést elrendelő jogszabály alkotmányosságának vizsgálata során kell eldönteni.« (ABK 1996. június–július, 248., 249.)

Az időszaki lap előállításának és nyilvános közlésének kötelező bejelentése, valamint nyilvántartásba vétele a sajtóigazgatásnak hagyományos és szükséges megnyilvánulása. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint ezért az Stv. 12. § (2) bekezdésében foglalt előírások megszegésére biztosított bírósági tilalom nem minősül a sajtószabadság alkotmányellenes korlátozásának.

5. Az Alkotmánybíróság végül vizsgálta az Stv. sérelmezett rendelkezésében biztosított és az indítványban kifogásolt, az e fejezet 1. és 2. pontjában nem értékelt ügyészi indítványozási és felfüggesztési jog alkotmányosságát.

Az Alkotmány 51. §-a az ügyészség jogállásáról a következőket tartalmazza:

„(1) A Magyar Köztársaság legfőbb ügyésze és az ügyészség gondoskodik az állampolgárok jogainak védelméről, valamint az alkotmányos rendet, az ország biztonságát és függetlenségét sértő vagy veszélyeztető minden cselekmény következetes üldözéséről.

(2) Az ügyészség törvényben meghatározott ügyekben nyomozást végez, felügyeletet gyakorol a nyomozás törvényessége felett, képviseli a vádat a bírósági eljárásban, továbbá felügyeletet gyakorol a büntetés-végrehajtás törvényessége felett.

(3) Az ügyészség közreműködik annak biztosításában, hogy a társadalom valamennyi szervezete, minden állami szerv és állampolgár megtartsa a törvényt. Törvénysértés esetén – törvényben meghatározott esetekben és módon – fellép a törvényesség védelmében”.

Az Alkotmány 51. § (1) és (2) bekezdése az ügyészség főbb funkcióit tartalmazza. Az 51. § (3) bekezdése pedig a törvényesség megtartása és védelme érdekében általános ügyészi közreműködést ír elő. Az Alkotmány 77. § (2) bekezdése alapján a törvényesség érvényesítése alkotmányos követelmény. Az alkotmányos rend, az állampolgárok és szervezeteik jogainak és törvényes érdekeinek védelme és biztosítása az ügyészségnek is feladata. E feladatait az ügyészség törvényi felhatalmazás alapján – törvényben meghatározott esetben és módon – látja el és érvényesíti.

Mindezek alapján az Alkotmánybíróság az 1/1994. (I. 14.) AB határozatában megállapította: önmagában az, hogy a polgári jogviták elbírálásánál az ügyészi közreműködést törvényi rendelkezések lehetővé teszik, összhangban van az alkotmányi rendelkezésekkel, ezért az nem alkotmányellenes. Az Alkotmánybíróság e határozatában rámutatott arra is, hogy az ügyész eseti és konkrét polgári ügyekben való részvételének törvényi biztosítása esetén az alkotmányossági összefüggések csak az egyes, konkrét felhatalmazást adó törvényi rendelkezések alkotmányossági vizsgálata során bírálhatók el. (ABH 1994., 36., 39.)

A Magyar Köztársaság ügyészségéről szóló 1972. évi V. törvény 10. § d) pontja alapján az ügyész törvényben meghatározott per- és jogorvoslatokkal élhet. A polgári perrendtartás egyes rendelkezéseinek módosításáról szóló 1957. évi VIII. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról rendelkező 1958. évi 5. törvényerejű rendeletnek a polgári nem-peres eljárásra vonatkozó, az ügyész jogairól rendelkező 17. § (2) bekezdése

szerint pedig „abban az eljárásban, amelynek megindítására külön jogszabály jogosítja fel az ügyészt, vagy amelyet külön jogszabály értelmében ellene lehet indítani, az ügyész a fél jogait gyakorolja”.

A Stv. vizsgált rendelkezése a kifogásolt felfüggesztési jogot az ügyész indítványa alapján indult bírósági eljáráshoz kapcsolódva engedi meg. A felfüggesztés mérlegelésének és elrendelésének joga lehetővé teszi, hogy az ügyész a sajtótermék nyilvános közlését a bírósági érdemi döntés meghozataláig megakadályozza. Nem helytálló tehát az indítványban foglalt az a megállapítás, amely szerint az ügyészi felfüggesztés nem kapcsolódik közvetlenül a bírósági eljáráshoz. Az SR. 19. § (1) bekezdése pedig előírja, hogy a bíróság a nyilvános közlés megtiltásáról polgári nem-peres eljárásban, soron kívül határoz, tehát a közlés időszertűségének megakadályozása tekintetében sem áll fenn az indítványozó által vélelmezett sérelem.

Az Alkotmánybíróság az Stv. 15. § (3) bekezdésében foglalt rendelkezésekkel összefüggésben hangsúlyozza, hogy ezek sem az ügyész, sem pedig a bíróság tekintetében nem kötelező szabályok, hanem megengedő előírások. Ebből az következik, hogy az ügyész és a bíróság szabadon mérlegelheti a felfüggesztés, illetve a tilalom feltételeinek súlyát és ennek alapján dönthet a felfüggesztés, illetve a tilalom alkalmazásáról vagy annak mellőzéséről. A kifogásolt rendelkezések tehát garanciális szerepre hivatottak.

A fentiek alapján az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az Stv. támadott rendelkezésében megállapított tárgykörök tekintetében – az e fejezet 1. pontjában foglaltak és a 2. pontjában megjelöltek kivételével – az ügyészi indítványozási és felfüggesztési jog biztosítása összhangban áll az ügyészségnek az Alkotmány 51. § (3) bekezdésében meghatározott közreműködési feladataival.

A vizsgált rendelkezések tartalma alapján az is megállapítható, hogy az ügyész és a bíróság támadott döntési jogosultságai nem foglalják magukban a sajtótermék útján közölni szánt gondolatok tartalmának kötelező előzetes közhatalmi ellenőrzését, értékelését és minősítését abból a szempontból, hogy azok sajtótermékként előállíthatóak-e. Ezért a támadott döntési lehetőségek nem tekinthetők cenzúranak, tehát azok nem sértik a sajtószabadsághoz való jogot.

6. A fentiek alapján az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az Stv. 15. § (3) bekezdése a rendelkező részben meghatározott és az indokolás III. fejezete 1. és 2. pontjában kifejtett vonatkozásban sérti az Alkotmány 54. § (1) bekezdését és 61. § (2) bekezdését, tehát részben alkotmányellenes. Mivel az Alkotmánybíróságnak jogalkotási hatásköre nincs, ezért a részbeni alkotmányellenesség megszüntetése miatt az Stv. 15. §

(3) bekezdését teljes egészében meg kellett semmisítenie. A megsemmisítés hatályának későbbi időpontra helyezésével az Alkotmánybíróság lehetővé kívánta tenni, hogy a törvényalkotó az érintett rendelkezések megfelelő újra szövegezésével megszüntesse az alkotmányellenességet. Az Alkotmánybíróság megállapítja továbbá azt is, hogy az Stv. vizsgált rendelkezésének alkotmányellenessé nem minősített egyéb előírásai nem korlátozzák alkotmányellenesen a sajtószabadságot, tehát nem sértik az Alkotmány 61. § (2) bekezdését, ezért azok tekintetében az indítványt elutasította.

Mindezek alapján az Alkotmánybíróság a rendelkező részben foglaltak szerint határozott.

Budapest, 1997. március 18.

Dr. Sólyom László s. k.,
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Ádám Antal s. k.,
előadó alkotmánybíró

Dr. Holló András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Kilényi Géza s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Lábady Tamás s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Szabó András s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Tersztyánszky Ödön s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Vörös Imre s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Zlinszky János s. k.,
alkotmánybíró

DR. LÁBADY TAMÁS ÉS
DR. SÓLYOM LÁSZLÓ
ALKOTMÁNYBÍRÓK KÜLÖNVÉLEMÉNYE

A határozat rendelkező részével és indokolásával is egyetértünk, azonban a sajtóról szóló 1986. évi II. törvény 15. § (3) bekezdését nem csupán annyiban tartjuk alkotmányellenesnek, hogy az ügyész mások személyhez fűződő jogainak sérelmére és magánvádas bűncselekmény megvalósulására hivatkozva az érintettek akaratától függetlenül indítványozhatja, a bíróság pedig ennek alapján megtilthatja a sajtótermék nyilvános közlését, továbbá, hogy az ügyész az ilyen sajtótermék nyilvános közlését azonnal felfüggesztheti. Véleményünk szerint alkotmányellenes az is, hogy az ügyész a közérköles sérelmére hivatkozva a sajtótermék közlését azonnal felfüggesztheti.

1. Az Alkotmánybíróság a határozatban is kiindulási alapul vett és idézett 30/1992. (V. 26.) AB és 37/1992. (VI. 10.) AB határozataiban kifejtette, hogy a véleményszabadságot korlátozó törvényeket megszorítón

kell értelmezni, s rangsort állapított meg arra nézve, hogy mely jogok, illetve értékek milyen súllyal esnek latba a vélemény szabadságával szembeni mérlegelés során. Ennek alapján a sajtótörvényben szereplő korlátok közül a legnagyobb súllyal a személyhez fűződő jogokat lehet figyelembe venni, míg a közérköles – mint olyan elvont érték, amely mögött a legkevésbé állapítható meg egyes egyéni alapjogok sérelme – a véleményszabadság korlátozására alkotmányos mércével mérve a legkevésbé alkalmas javak csoportjába tartozik. Ahol pedig az alapjogokat csupán feltételezett és közvetett veszély fenyegeti, az Alkotmánybíróságnak különös gondot kell fordítania annak vizsgálatára, hogy ez az elvont veszélyeztetés – például intenzitásánál fogva – valóban szükségessé teszi-e a véleményszabadság korlátozását.

Ez a mérlegelési rangsor nemcsak a véleménynyilvánítás alapjogának büntetőjogi eszközökkel való, hanem bármely korlátozására érvényes. A szólásszabadságot korlátozó szankciók irányulhatnak a véleményét nyilvánító (vagy az azért jogi felelősséget viselő) személy, illetve maga a közlés fizikai hordozója ellen. A médiajogban értelemszerűen rendkívüli jelentőségűek az utóbbira vonatkozó jogi eszközök – mind a jogvédelem, mind a szankcionálás tekintetében. A szankciónak a vélemény-, s különösen a sajtószabadságra gyakorolt tényleges hatása független attól, hogy büntető-, polgári vagy igazgatási jogi-e. A büntetések és kártérítések nagysága a bírói gyakorlat kezében van, s igen változó lehet. A közlés megtiltása ezzel szemben mindig a véleménynyilvánítás adott módjának lehetetlenné tétele, s ezért mindig súlyos szankció, de különösen az a sajtótermék esetében, amelynek célja és értelme, s egyben alkotmányosan védett feladata éppen a nyilvános közlés. Emlékeztetünk arra, hogy az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek találta és megsemmisítette a gyalázkodás bűncselekményét, s a véleményszabadság büntetőjogi korlátozhatóságának küszöbét a gyűlöletre uszításban határozta meg ott, ahol a törvény a vélemény szabadságát nem meghatározott személy becsületét sértő, hanem valamely csoportot gyalázó kifejezés használata miatt, a köznyugalom fenntartása végett korlátozta. Ezzel a gyakorlattal az lenne összhangban, ha a közérköles sérelme esetére az ügyész jogát a közlés azonnali felfüggesztésére a véleménynyilvánítás alapjoga szükségtelen és aránytalan korlátozásnak minősítené az Alkotmánybíróság, és ezt a jogot megsemmisítené. Ugyanez vonatkozik arra az esetre is, ha a „mások személyhez fűződő jogainak sérelme” címén az ügyész nem konkrét személy, hanem valamely nemzeti, etnikai, faji vagy vallási stb. csoport jogainak védelmében függeszteni fel a nyilvános közlést. Megjegyezzük azonban, hogy az ilyen értelmezés ellentétes lenne az Stv.

végrehajtásáról szóló 12/1986. (IV. 22.) MT rendelet 19. § (2) bekezdésével, amely az Stv. 3. § (1) bekezdésében szereplő „mások személyhez fűződő jogait” kifejezetten egyes személyek jogaiként érti, s azoknak a bírói eljárásban a fél jogállását adja.

2. A cenzúrát a határozat a közlésre szánt vélemény tartalmának kötelező, előzetes közhatalmi ellenőrzésésként és a minősítés eredményeként a közlés megtiltásához való jogként érti. Az Stv. vizsgált rendelkezése valóban nem ír elő kötelező előzetes hatósági ellenőrzést. Az ellenőrzés és szankcionálás előzetes volta azonban olyan veszélyeket hordoz, hogy az előzetes ellenőrzés és a közlés megtiltása még a szólásszabadságot korlátozó törvények megszorító értelmezésén belül is további rendkívül gondos alkotmányossági ellenőrzést követel meg. Az Európai Emberi Jogi Bíróság 1991. november 26-án kelt ítélete (Observer and Guardian vs. United Kingdom, Série A Nr. 216.) is külön kiemeli, hogy noha az Európai Emberi Jogi Egyezmény 10. cikke a nyilvános közlés előzetes korlátozását önmagában kifejezetten nem tiltja, „az előzetes korlátozásoknak olyan nagy a kockázata, hogy azok a Bíróságtól rendkívül gondos vizsgálatot követelnek meg. Ez különösen érvényes a sajtóra, mivel a hírek múlandó javak, s nyilvánosságra hozásuk akár csak rövid késedelmre is megfoszthatja őket minden értéküktől és érdekességüktől.” A strasbourgi Bíróság szigorú vizsgálódási kötelessége az esetek többségében arra vonatkozik, hogy az előtte lévő konkrét ügyben indokolható volt-e a közlés előzetes betiltása az Egyezmény szerint.

A szólásszabadság korlátozása nemcsak súlyos következményei miatt vizsgálendő különös gondossággal, hanem azért is, mert alkotmányos határaitól nézve igen részletes és szerteágazó feltételrendszert alakított ki az alkotmánybírói gyakorlat (Magyarországon is). Például a már említett különbségtételen kívül aszerint, hogy alanyi alapjogok mennyire közvetlenül vannak veszélyben, külön mérce szerint bírálандók el a politikai és közérdekű vélemények. [Ld. 36/1994. (VI. 24.) AB, ABH 1994., 219.] Az ügyész súlyos következményekkel járó joga a közlés felfüggesztésére nincs semmi más feltételhez kötve, minthogy feltételezése szerint a közlemény a sajtószabadság legáltalánosabb korlátaiba ütközik (amelyeket az Stv. 3. és 12. §-a tartalmaz). Részletes vizsgálatra csak a bíróság képes és köteles, s csak egy ilyen vizsgálat eredményeképpen lehet alkotmányosan elrendelni a közlés megtiltását. Ezért az ügyésznek adott felhatalmazás a közlés azonnali felfüggesztésére az Stv. 15. § (3) bekezdésében alkotmányellenes.

3. Az önrendelkezési jogot nem csupán az sérti, hogy az ügyész és a bíróság a személyhez fűződő jogok sé-

relme esetén az érintettek akaratától függetlenül alkalmazhatja az Stv.-ben előírt szankciókat. Egyrészt a végrehajtási rendeletben szereplő eljárási szabályok tovább súlyosbítják e rendelkezések alkotmányellenes aránytalanságát, másrészt az önrendelkezési jog sérelme nem csupán a személyhez fűződő jogok más általi gyakorlása miatt állapítható meg.

A 12/1986. (IV. 22.) MT rendelet 19. § (1) bekezdése szerint a bíróság nem-peres eljárásban soron kívül határoz az ügyész indítványáról. A soronkívüliség nem jelenti azt, hogy az ügyet meghatározott időn belül ki kell tűzni, sem azt, hogy adott időn belül be kellene fejezni. Másrészt az ügyésznek a nyilvános közlést felfüggesztő határozata mindaddig érvényben van, míg a bíróság jogerős döntést nem hoz, tehát elvileg a jogorvoslatok kimerítéséig. Így nincs semmilyen garancia arra, hogy a közlés megtiltásával elkezdődött eljárás rövid időn belül, vagy előre meghatározott időn belül befejeződjék.

Bármilyen erős is lehet a jogsértés megelőzésére irányuló érdekek, a sajtószabadsággal szemben csak akkor lehetne alkotmányosan érvényesíthető, ha határozott biztosítékok lennének arra, hogy a bíróságnak – mintegy az előzetes letartóztatás analógiájára – igen rövid időn belül döntést kell hoznia a sajtótermék „szabad lábra helyezéséről”.

Bármilyen, nem a bíróságtól származó rendelkezési jogosultság a közlés átmeneti megtiltására, az egyéb feltételek tüzetesebb meghatározása esetén is, csak az intézkedés ideiglenességének pontos időbeli korlátozása mellett lehetne elképzelhető.

Az eljárás másik, önrendelkezést sértő eleme az, hogy bár a „mások” személyhez fűződő jogainak sérelme miatti ügyészi felfüggesztő határozatot kézbesíteni kell azon személyeknek, akiknek jogát a sajtótermék sérti, s ők az eljárásban félként vesznek részt, ugyanez a jogállása az ügyésznek is megmarad. Ennek következtében hiába tartaná úgy az ügyész szerint jogaiban sértett személy, hogy személyiségi jogait nem érzi sértve, amíg az ügyész az indítványt fenn tartja, a bíróságnak az eljárást folytatnia kell, s ez a jogorvoslatokra is áll.

Budapest, 1997. március 18.

Dr. Lábady Tamás s. k.,
alkotmánybíró

Dr. Sólyom László s. k.,
alkotmánybíró

DR. TERSZTYÁNSZKY ÖDÖN ALKOTMÁNYBÍRÓ KÜLÖNVÉLEMÉNYE

1. A többségi határozat indokolása a vizsgált szabály részbeni alkotmányellenességét arra alapítja, hogy az

1/1994. (I. 17.) AB határozatban értelmezett keresetindítási jogot – mint az önrendelkezési jog fontos tartalmi elemét – az Stv. 15. § (3) bekezdésében említett ügyészi jogosítvány korlátozza.

Ezzel függ össze a határozatnak az a megállapítása is, amely szerint az Stv. vizsgált szabálya ellentétes a Ptk.-nak a személyhez fűződő jogok érvényesítésére vonatkozó, a határozatban idézett előírásaival.

Ezzel szemben az Stv.-beli nem-peres eljárás tárgya kizárólag a nyilvános közlésnek megtiltása. Az eljárás célja pedig az, hogy az Stv. 3. § (1) és 12. § (2) bekezdésben foglalt, sajtószabadság gyakorlását korlátozó rendelkezéseknek érvényt szerezzenek.

Ez az eljárás nem azonos sem a büntető eljárással, sem a személyiségi jogi perrel, mint ahogy a sajtójogi felelősség (Stv. 18. §) sem azonos – sem tárgyát, sem a felelős személyek körét és a lehetséges szankciókat illetően – a külön jogszabályban meghatározott büntetőjogi, szabálysértési, polgári jogi, fegyelmi és anyagi felelősséggel (Stv. 19. §). A nem-peres eljárásban a bíróság sem közvetlenül, sem közvetve nem határoz az egyén alanyi jogait illetően; sem a büntetőjogi felelősség, sem az egyén személyhez fűződő jogai megsértéséből származó igények tárgyában.

Az ügyész és – a nem-peres eljárásban – a bíróság kizárólag azt vizsgálhatja, hogy a közlés objektíve megvalósíthat-e bűncselekményt vagy bűncselekmény elkövetésére való felhívást, sértheti-e a közérkölcset, valamint járhat-e mások személyhez fűződő jogainak sérelmével.

A nem-peres eljárás ügyészi megindítása ehhez képest az egyén alanyi jogai tekintetében perfüggőséget sem eredményez és a bíróság döntése e jogok vonatkozásában „ítélt dolgot” sem jelent. Így a nem-peres eljárás megindításától és az ebben hozott bírói döntéstől teljesen függetlenül az egyén – érintetlen önrendelkezési jogával – szabadon döntheti el, hogy személyhez fűződő jogai esetleges megsértése miatt sajtó-helyreigazítási eljárást és személyiségi jogi pert indít-e, illetve előterjeszt-e magánindítványt az emberi méltósága elleni esetleges bűncselekménnyel kapcsolatban.

2. Az Stv. 3. § (1) bekezdése tiltó szabálya kivétel nélkül valamennyi bűncselekményre vonatkozik. A közlés meggátlása, folyamatának megszakítása (Stv. 15. §) a közléssel megvalósítható bűncselekmény (bűncselekményre felhívás) megelőzésére szolgál. Ettől különálló kérdés a bűncselekményt megvalósító jogsértés következményeinek levonása: a büntetőeljárásban majd üggyöntő módon érvényesülhet a sértett rendelkezése (indítványa, kívánata).

Hasonló elveket kell figyelembe venni az Stv. 3. § (1) bekezdésének többi fordulatával, tehát a sze-

mélyhez fűződő jogok megsértésével kapcsolatban is.

A sajtórendészeti nem-peres eljárásban az Stv. 3. § (1) bekezdésben kiemelt jogsértések megelőzése, kiterjedésének visszaszorítása érdekében történik közhatalmi intézkedés.

[Ilyen tartalmú – a közlést akár ideiglenesen és előzetesen, határidő nélkül megtiltó – intézkedésre egyébként mind a büntetőeljárásban (lefoglalás), mind a polgári perben (ideiglenes intézkedés, zár alá vétel) lehetőség van.]

3. A határozat szerint a vizsgált szabály – alkotmányellenessé nyilvánított részében – a sajtószabadságot is alkotmányellenesen korlátozza.

A sajtószabadság gyakorlása – miként minden más alapvető jogé – az általános törvények keretei között szabad. Más kérdés, hogy a sajtószabadság gyakorlásával kapcsolatban az egyes jogsértésekhez önálló büntetőjogi szankció hogyan kapcsolódhat. Ez az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint aránytalan korlátozást jelenthet, mert – pl. határozatlansága (lásd a közösség elleni izgatás korábban hatályban volt tényállásának alkotmányellenessé nyilvánítását, ABH 1992., 167.) folytán – alkalmas arra, hogy a sajtószabadság gyakorlását elnehezítse.

Külön kérdés az is, hogy pl. a személyhez fűződő jogok védelmének valamely konkrét esetben, az eset összes körülményeire tekintettel mikor kell visszahúzódnia a sajtószabadság gyakorlásával szemben, azaz mikor kell eltérnie pl. a közszereplő politikusnak az esetleg sértő kritikát is (lásd a hatóság megsértése nevű tényállást alkotmányellenessé nyilvánító határozatot, ABH 1994., 219.). Ilyen esetben sem arról van szó azonban, hogy a nyilvános közlés mások jogait megsértheti, hanem arról, hogy az adott esetben van-e jogsértés.

A bűncselekményeknél a „társadalomra veszélyeséget” a törvényhozó a bűncselekménnyé nyilvánításakor mérlegelte, a közérkölcscsel összefüggő jogsértéseknél pedig ennek fogalmánál fogva maga a köz a sértett.

A mások személyhez fűződő jogainak feltételezett sérelmére alapított ügyészi és bírósági jogosítvány alkotmányossági szempontból – a sajtószabadságra való hatása tekintetében – nem tér el az Stv. 3. § (1) bekezdésének a bűncselekményre és a közérkölcstre vonatkozó fordulata alapján – az Stv. 15. § (3) bekezdése alkalmazásával – gyakorolt ugyanolyan jogosítványoktól.

Mind az Egyezménynek, mind az Egyezségokmányoknak a határozatban idézett szabályai ugyanúgy lehetővé teszik a véleménynyilvánítási szabadság korlátozását mások jogai, jó hírneve védelme érdekében,

mint a bűncselekmény megelőzése vagy a közérkölcse védelme érdekében.

Az Stv. 15. § (3) bekezdésének a sajtószabadságot gyakorló személyekre csak távoli és közvetett hatása van. A sajtótermék nyilvános közlésének felfüggesztése vagy megtiltása – ennek jogszabályi lehetősége – önmagában nem alkalmas a sajtószabadság gyakorlásának elnehezítésére. Ez az eljárás nem fenyegeti sem büntetőjogi, sem más szankcióval a sajtószabadságot gyakorló személyeket.

A többségi határozat indokolása is utal arra, hogy az Stv. 15. § (3) bekezdésében foglalt rendelkezések sem az ügyész, sem pedig a bíróság tekintetében nem kötelező szabályok, hanem megengedő előírások. E szabályok a sajtószabadság gyakorlásának korlátozását kizárólag az igazságszolgáltatás rendjében megvalósuló eljárás során teszik lehetővé. Ennek az eljárásnak jellemzője, hogy – törvényben meghatározott esetekben és módon – a törvényesség védelme érdekében fellépő ügyész [Alkotmány 51. § (3) bek.] indítványára, jogszabályban körülírt garanciák mellett lefolytatott bírósági eljárásban hoznak döntést a jogsértés sajtórendészeti következményéről. A garanciákhoz tartozik az is, hogy a bíróság a szükséges felvilágosításoknak és adatoknak a sajtó rendelkezésére bocsátásával köteles biztosítani azt, hogy valamely sajtótermék nyilvános közlésének felfüggesztéséről, illetve megtiltásáról a közvélemény hiteles, pontos és gyors tájékoztatást kapjon [lásd a bűnügyi és igazságügyi tájékoztatásról szóló 10/1986. (IX. 1.) IM–BM együttes rendelet 2. § (1) bekezdés].

Az Egyezmény tartalmazza a magánszféra tiszteletéhez való jogot (8. cikk). Ebbe az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése határozata szerint beletartozik „az erkölcsi integritás, a becsület és a jó hírnév védelme, a jog arra, hogy ne kerüljünk hamis megvilágításba, hogy velünk kapcsolatban irreleváns vagy zavaró tényeket ne fedjenek fel”. A véleménynyilvánításhoz fűződő jog szembekerülhet a személyek Alkotmányban biztosított más alapvető jogainak (pl. az emberi méltósághoz, a jó hírnévhez vagy a magántitok védelméhez való jog) érvényesülésével. Azt csakis a konkrét ügyben, a történeti tényállás alapos feltárása után lehet és kell eldönteni, hogy az adott esetben melyik a fontosabb érdek. A sajtószabadság által védett véleménynyilvánítások és a tényállítások körének megvonása jogalkalmazói kérdés, az ügyekben eljáró megyei bíróságok feladata.

A Bíróság elé kerülő egyéni panaszok tárgya sohasem az adott ország hatályos jogának az Egyezményvel való összhangja, hanem az, hogy a vizsgált esetben megsértették-e az Egyezményt. Önmagában a Bíróság gyakorlatából az Egyezmény és a belső jog összhangjára következtetést levonni nem lehet. Az

kétségtelen, hogy az Egyezménnyel összhangban nem lévő jogszabály alkalmazása az Egyezmény megsértésére vezet. A belső jog és az Egyezmény összhangjának jelentősége a Bíróság esetjoga szempontjából csak közvetett.

Egy adott esetben alkalmazott jogkorlátozás „demokratikus társadalomban szükséges” és indokolt voltának vizsgálatakor a Bíróság is tekintetbe veszi azt, hogy európai méretekben még nem alakult ki közös mérce erkölcsi kérdésekben, az egyes államok helyzetértékelése tehát vezethet államonként eltérő eredményre (Handyside-ügy). A tagállamok kormányának az olyan kérdésekben, hogy mi az obszcén, mi nem az, az adott ország konkrét helyzetének összességét mérlegre téve viszonylag nagy mozgásszabadsága van (Müller-ügy). A Bíróság rámutatott arra is, hogy a 10/2. cikk lehetővé teszi „mások (az adott esetben bírói testület tagjai) jó hírneve érdekében” a jogkorlátozást, ez nem szükségképpen akadályozza annak, hogy (a személyeket a becsületükben sértő bírálat helyett, az angol bírói rendszerrel kapcsolatos) kritikai észrevételeknek hangot adjanak (Barford-ügy).

Az Egyezmény tartalmára a Bíróság esetjogának, a magyar jog tartalmára pedig a hazai bíróságok gyakorlatának van jelentős hatása.

Az anyagi jogszabályban írt viszonylag szabad mérlegelési lehetőség elvben nem zárja ki az olyan esetleges jogalkalmazási gyakorlat kialakulását, amely a véleménynyilvánítási szabadság alapjogának aránytalan – ezért alkotmányellenes – korlátozásához vezethet. Az 1990. óta hatályos jogszabállyal kapcsolatban áttekinthetően megismerhető jogalkalmazási gyakorlat, az „élő jog” [57/1991. (XI. 8.) AB hat., ABH 1991. 272., 276–277.] – mértéktartó volta folytán – nem ad alapot a vizsgált jogszabály alkotmányellenes érvényesülésének megállapítására.

Ezért az indítvány teljes elutasításának lett volna helye.

Budapest, 1997. március 18.

Dr. Tersztyánszky Ödön s. k.,
alkotmánybíró

A különvéleményhez csatlakozom.

Budapest, 1997. március 18.

Dr. Zlinszky János s. k.,
alkotmánybíró

Alkotmánybírósági ügyszám: 88/B/1996/6
Közzétéve a Magyar Közlöny 1997. évi 24. számában.